

Adaptarea contractelor în Noul Cod Civil

The adaptation of the contracts in the New Civil Code

L'adaptation des contrats dans le Nouveau Code Civil

Student: Silviu – Marian MUNTEANU,
Anul II, Grupa 216, Seria III

Rezumat: Contractul reprezintă acea manifestare de voință dintre două sau mai multe persoane cu scopul de a da naștere, a modifica sau a stinge un raport juridic. Unul dintre cele mai importante principii în materie contractuală este principiul forței obligatorii (pacta sunt servanda) care consacra faptul că pentru părți contractul are forță de lege și trebuie executat întocmai cum a fost încheiat. Cu toate acestea, într-o lume în care relațiile comerciale se desfășoară cu o mare repeziciune, imposibilitatea prevederii anumitor situații face ca uneori contractul să devină inequitabil pentru una sau pentru ambele părți. În acest moment apare necesitatea adaptării contractului din motive care fac vădit injustă executarea acestora așa cum au fost ele încheiate. Conform principiului simetriei, contractul se poate modifica sau revoca prin acordul mutual al părților, însă există uneori situații în care una dintre părți nu are nici un interes să revoce sau să modifice contractul respectiv chiar dacă executarea acestuia devine inequitabilă pentru cealaltă parte. În întâmpinarea unor astfel de situații Noul Cod Civil vine cu o serie de reglementări care fac posibilă adaptarea contractelor prin intermediul instanței de judecată. În studiul de față vom identifica situațiile în care legea permite adaptarea contractului și vom analiza comparativ modurile în care mecanismele de adaptare funcționează scoțând în evidență elementele de asemănare cât și de diferențiere dintre acestea.

Cuvinte cheie: contract, pacta sunt servanda, adaptarea contractelor, vicii de consimțământ, impreviziune.

Abstract: The contract represents that manifestation of will of two or more persons, made with the intention of creating, modifying or extinguishing a legal relationship. One of the most important principles in contractual matter is the principle of the binding force (pacta sunt servanda), which establishes that the contract has legal force for the parties and it has to be performed precisely as it has been initially completed. However, in a world where the commercial bonds develop with great celerity, the impossibility to foresee certain situations makes the contract become inequitable for one or for both parties. At this moment, the necessity to adapt the contract occurs because of reasons which make the initially stated performance obviously unjust. According to the principle of the symmetry, the contract can be modified or revoked through the mutual assent of the parties, yet sometimes there are situations when one party has no interest in revoking or modifying the contract, even though its performance becomes inequitable for the other party. Related to such situations, The New Civil Code comes with a

series of regulations which allow the adaptation of the contracts through the court of law. In this study we will identify the situations in which the law allows the adaptation of the contract and we will comparatively analyze the ways the adaptation mechanisms work, emphasizing both the similarities and also the differences between them.

Key words: contract, pacta sunt servanda, the adaptation of the contracts, assent vitiating factors, imprevision

Résumé: Le contrat représente une manifestation de volonté entre deux ou plusieurs personnes afin de donner naissance, modifier ou mettre fin à un rapport juridique. Dans la matière contractuelle, un des plus importants principes est celui de la force obligatoire (pacta sunt servanda) qui consacre le fait que pour les parties le contrat a force de loi ce que signifie qu'il doit être exécuté tel qu'il a été conclu. Cependant, dans un monde où les relations commerciales se déploient à grande vitesse, il est très difficile de prévoir certaines situations qui peuvent apporter des mauvaises conséquences sur le terrain de l'exécution du contrat conclu, c'est-à-dire son exécution devient inéquitable pour une ou pour les deux parties. Dans ce moment apparaît le besoin d'adopter le contrat en question pour des motifs qui font manifestement injuste l'exécution des clauses établies à la conclusion de cet acte. Conformément au principe de symétrie, le contrat peut être modifier ou révoquer par l'accord mutuel des parties. Mais il y a des cas où une des parties n'a pas aucun intérêt de révoquer ou de modifier le contrat en question même si son exécution devient inéquitable pour l'autre. Pour empêcher l'occurrence de telles situations, le Nouveau Code Civil prévoit une série de réglementations qui font possible l'adaptation des contrat par l'intermédiaire du tribunal. Ainsi, dans la présente étude, nous allons identifier les cas où la loi permet l'adaptation du contrat. D'une manière comparative, nous allons analyser les façons par lesquelles les mécanismes d'adaptation fonctionnent, en mettant en ouvre tous les éléments de ressemblance et de distinction entre ceux-ci.

Mots-clés : contrat, pacta sunt servanda, l'adaptation des contrats, les vices de consentement, l'imprevision.

I. Obligativitatea Contractelor

Contractul, conform articolului 1166 din Noul Cod Civil(NCC), reprezintă “acordul de voințe dintre două sau mai multe persoane cu intenția de a constitui, modifica sau stinge un raport juridic”. Această definiție sintetizează elementele esențiale ale contractului. În primul rând contractul reprezintă un acord de voințe, astfel că nu ne putem imagina nașterea unui raport juridic obligațional, cel puțin nu în dreptul privat, fără acordul de voință al părților, fie el expres sau tacit. În al doilea rând contractul presupune ca acordul părților să se materializeze prin voința acestora de a constitui, naște sau stinge un raport juridic, deci pentru a produce efecte juridice. Astfel, voința părților este de fapt o “voință juridică”¹, deoarece presupune nașterea unor efecte juridice. Voința părților este probabil elementul esențial care declanșează forța motrice a realizării contractelor, indiferent dacă vorbim de contracte negociate sau contracte de adeziune. Chiar și în cazul contractelor de adeziune voința celui care se obligă se manifestă fie prin acceptarea, fie prin neacceptarea obligațiilor ce izvorăsc din astfel de convenții.

Odată ce părțile încheie contractul acestea nu se mai pot eschiva de la îndeplinirea obligațiilor ce izvorăsc din respectivul contract. Părțile rămân legate de respectivul contract până în momentul în care acesta își produce în totalitate efectele, iar prestațiile sunt executate, de fiecare parte, în mod corespunzător. În acest sens, s-a consacrat de-a lungul timpului principiul forței obligatorii a contractelor. Astfel, în NCC principiul forței obligatorii este consacrat în mod expres în articolul 1270, alin. 1 enunțând faptul că: “Contractul valabil încheiat are putere de lege între părțile contractante”. Acesta este principiul care “gvernează efectele contractului între părțile contractante” însă numai în cazul contractelor încheiate în conformitate cu dispozițiile legale, nefiind lovite de nulitate². Acest principiu scoate în evidență importanța voinței de a contracta, voință fără de care nașterea contractului nu mai devine posibilă; “puterea voinței părților contractante fiind absolută, el[contractul] nu poate fi contracarat și nici limitat prin norme obiective și nici de judecători”³. Încheierea unui contract poate presupune adeseori nașterea unor riscuri pentru una sau chiar pentru ambele părți, de aceea putem spune că voința părților generează forța obligatorie a contractului și doar pentru că legea permite ca acest lucru să se întâmple. Impunerea unui astfel de principiu în materie contractuală își are fundamentul pe de o parte în “necesitatea asigurării stabilității și siguranței raporturilor juridice generate de actele juridice civile”, iar pe de altă parte în “imperativul moral al respectării cuvântului dat”(pacta sunt servanda).⁴ De asemenea, în doctrină s-au conturat diferite teorii cu privire la principiul forței obligatorii, prin intermediul cărora s-a încercat găsirea elementului sursă a forței obligatorii. Unele teorii pun la baza acestui principiu voința de a contracta deoarece “contractul rezultă din voința liber exprimată și concordantă a părților contractante; contractul este legea părților, adică legea făcută în mod liber”, pe când alte teorii pun la baza principiului forței obligatorii fie legea obiectivă, fie interesul părților. S-a considerat că aceste teorii, în stare pură, nu pot explica principiul forței obligatorii, “deoarece, pe de o parte, în majoritate sunt exclusiviste și, pe de altă parte, în principiu, privesc contractul ca sursă de obligații, deși el poate genera și alte raporturi juridice”⁵. Cu toate acestea, trebuie creată o ierarhie a elementelor care conferă forță obligatorie unui contract și este evident faptul că în vârful acestei ierarhii nu poate sta decât voința liber exprimată de a contracta, urmând ca celelalte elemente să aibă importanță doar în raport cu această voință.

¹ Constantin STĂTESCU, Corneliu BÎRSAN: *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Ed. All, București, 1996, p.15

² Liviu POP: *Tratat de drept civil. Obligațiile. Vol.II. Contractul*, Ed. Universul Juridic, București, 2009, p.498

³ Liviu POP, *op. cit.* p.499

⁴ Gheorghe BELEIU: *Drept civil român, Introducere în dreptul civil, Subiectele dreptului civil*, ediția a XI-a revăzută și adăugită de Marian NICOLAE și Petrică TRUȘCĂ, Ed. Universul Juridic, București, 2007, p.197

⁵ Liviu POP, *op. cit.* p.504

După cum am văzut, odată ce contractul este valabil încheiat, acesta dobândește un conținut definitiv care trebuie “scrupulos respectat, la fel ca legea imperativă”, iar ca urmare a acestui fapt contractul nu poate fi modificat sau desfăcut în mod unilateral de către una dintre părți, acesta având un caracter intangibil și irevocabil⁶.

Cu toate acestea, contractul nu trebuie privit doar prin prisma legăturii dintre părțile contractante, văzute separat una de cealaltă, ci trebuie observată și legătura de drept ce le unește. Așadar, contractul nu trebuie analizat în funcție de drepturile și obligațiile ce se nasc pentru fiecare parte în mod distinct, ci trebuie avut în vedere ansamblul juridic ce dă naștere relației contractuale. Această tendință se detașează de percepția clasică a contractelor în care preocuparea era îndreptată către drepturile și obligațiile fiecărei părți, “fără să existe preocupări pentru o privire de ansamblu asupra relației contractuale”.⁷

În doctrină, s-a concluzionat faptul că principiul forței obligatorii nu lasă posibilitatea ca părțile să se sustragă de la executarea contractului, acestea neavând posibilitatea de a revoca în mod unilateral contractul: “ceea ce a făcut consimțământul, numai consimțământul poate desface”.⁸ Toate prestațiile la care părțile s-au obligat prin propria lor voință trebuie executate întocmai cum s-a convenit la momentul încheierii contractului, însă cu respectarea principiului bunei-credințe în toate etapele desfășurării contractului. Buna-credință în materie contractuală este expres menționată în NCC, în articolul 1170 prin care se prevede faptul că: “Părțile trebuie să acționeze cu bună-credință atât la negocierea și încheierea contractului, cât și pe tot timpul executării sale. Ele nu pot înlătura sau limita această obligație”. Astfel, componentele propuse în doctrină care declanșează obligatoriul în materia contractelor, conform principiului *pacta sunt servanda* sunt:

1. Părțile contractante sunt ținute să execute întocmai, una față de cealaltă toate prestațiile la care s-au angajat și să respecte clauzele contractului în integralitatea lor, pentru ca fiecare parte să-și realizeze interesul sau interesele urmărite prin încheierea lui (conformitate contractuală);
2. Executarea cu bună-credință a contractului de către părțile contractante;
3. Contractele pot fi modificate și revocate sau desfăcute, de regulă, numai prin acordul de voință al părților (simetria contractelor).⁹

Principiul forței obligatorii oferă părților siguranța că fiecare dintre acestea își va executa obligațiile ce rezultă din contract, profesorul Liviu Pop afirmând în acest sens că “părțile contractante trebuie să execute toate prestațiile la care s-au îndatorat prin angajamentul lor voluntar, în natura lor specifică, în cantitățile sau volumul stabilit în contract și în condițiile de calitate convenite explicit sau implicit”.¹⁰ Așadar, importanța cunoașterii efectelor pe care încheierea unui contract le are asupra părților este necesară deoarece odată ce părțile s-au obligat acestea nu se mai pot eschiva de la executarea obligațiilor născute din contract. Se observă astfel o simetrie între modurile în care nașterea, modificarea sau renunțarea sunt posibile în materie contractuală. În acest sens, articolul 1270, alineatul 2 din NCC prevede faptul că: “Contractul se modifică sau încetează numai **prin acordul părților**

⁶ Liviu POP, p.499

⁷ Cristina ZAMȘA: *Impreviziunea în lumina legii de aplicare a Noului Cod Civil.reflectarea noii concepții asupra contractului*, Revista Română de Drept al Afacerilor nr. 5/2011, pp.1-2

⁸ Malaurie PHILIPPE, Stoffe PHILIPPE, Aynes LAURENT: *Drept Civil: Obligațiile*, Ed. Wolters Kluwer, București 2010 p. 395

⁹ Liviu POP, *op.cit.* pp. 505-506

¹⁰ *Ibidem*

[s.n.] ori din cauze autorizate de lege”. Altfel spus, este necesar un acord de voință mutual pentru a se putea revoca sau modifica un contract. În doctrina franceză se consideră că este inexactă formularea **dezacord mutual** (*mutuus dissensus*) și că ar fi mai util să se vorbească despre un **consimțământ contrar** (*contrarius consensus*)¹¹.

Principiul *pacta sunt servanda* nu trebuie, totuși, analizat din perspectiva conținutului obligațional al contractului, deoarece între forța obligatorie a contractului și obligația generată de acel contract există “o relație de tipul sursă-efect”, în sensul că “obligația contractuală se va raporta întotdeauna la contractul-sursă”.¹² Raționamentul este preluat din doctrina franceză care face distincție între noțiunea de „obligatoriu” și „obligațional”, deoarece „efectele celor două noțiuni sunt diferite din punct de vedere tehnico-juridic”. Astfel, trebuie făcută distincția dintre efectele contractului și efectele obligațiilor, deoarece uneori „contractul nu are drept rezultat esențial crearea de obligații”, acestea având și vocația de a crea, modifica sau stinge drepturi reale, consecința constând în faptul că „forța obligatorie a contractului nu se reduce și nu se explică exclusiv prin intermediul obligației născută din contract, tocmai datorită conținutului variat al contractelor civile”.¹³

În lumina NCC, noțiunea de obligatoriu se extinde, astfel că apar unele elemente de noutate care în mod aparent pot fi considerate încălcări ale principiului autonomiei de voință, deoarece în sarcina părților revin anumite obligații exterioare voinței lor, precum obligația de a acționa cu bună-credință atât în momentul negocierii (art. 1183), cât și în orice etapă a contractului (art. 1170), obligația de confidențialitate (art. 1184) etc.¹⁴. Cu toate acestea părțile pot încheia orice contracte și pot să determine conținutul acestora, acest raționament fiind reținut în articolul 1169 din NCC astfel: “Părțile sunt libere să încheie orice contracte și să determine conținutul acestora, în limitele impuse de lege, de ordinea publică și de bunele moravuri”.

După cum am observat, voința părților, în dreptul privat, este determinantă pentru nașterea de raporturi juridice obligaționale și din momentul încheierii contractului voința lor devine lege. Motivul pentru care persoanele decid să încheie contracte este acela de a-și atinge anumite interese. Cu toate acestea, uneori, traseul desfășurării contractelor poate suferi modificări față de voința inițială a părților. În acest sens, atât în Codul de la 1864 cât și în NCC, legiuitorul a prevăzut posibilitatea ca voința părților să se manifeste pe toată durata desfășurării contractului, aceștia având posibilitatea de a renunța la executarea obligațiilor sau de a modifica în tot sau în parte clauzele contractului. Astfel, în alin.2 al articolului 1270 din NCC se precizează condițiile care trebuie îndeplinite pentru ca un contract să poată fi modificat sau pentru ca efectele acestuia să înceteze: “Contractul se modifică sau încetează numai prin acordul părților ori din cauze autorizate de lege”. Acest raționament are la bază principiul simetriei contractelor, care presupune aceleași mecanisme de încetare a unui contract ca și la momentul încheierii lui, cu precizarea că aceste mecanisme vor funcționa în sens invers. Conform principiului autonomiei de voințe, contractul nu poate fi modificat prin lege sau prin intervenția judecătorului, doar părțile fiind în măsură să recurgă la o astfel de modificare, însă **doar pe baza unui acord mutual**[s.n.]¹⁵.

Ca principiu, un contract se poate, deci, **desființa** sau **modifica** doar cu acordul tuturor părților contractante sau din motive autorizate de lege, denunțarea unilaterală fiind acceptată doar pe cale de

¹¹ Malaurie PHILIPPE, Stoffe PHILIPPE, Aynes LAURENT, *op. cit.* p. 395

¹² Cristina ZAMȘA, p.3

¹³ *Ibidem*

¹⁴ Cristina ZAMȘA, *op.cit.* p.4

¹⁵ Francois TERRE, Philippe SIMLER, Yves LEQUETTE: *Droit Civil: Les obligations*, 10e édition, Ed. Dalloz-Sirey, Paris, 2009 p. 478

excepție și doar în anumite cazuri expres prevăzute de lege. Până la 1 octombrie 2011, cauzele autorizate de lege pentru adaptarea contractului erau prevăzute în legi speciale, cu titlu de exemplu putând fi menționată Legea nr. 193/2000 privind clauzele abuzive din contractele încheiate între comercianți și consumatori.

Cu toate acestea, există uneori cazuri în care apare **necesitatea modificării**, în sensul **adaptării**, anumitor contracte în funcție de anumite împrejurări, mai ales în momentul în care acesta devine inechitabil pentru una dintre părți, producându-se astfel o disproporție valorică între prestații. Așa cum am menționat mai sus, voința părților este determinantă pentru ca un contract să ia naștere, însă, spre exemplu, în cazul apariției unor situații care creează un dezechilibru contractual, adaptarea contractului devine necesară. Dacă în reglementările Codului de la 1864 nu erau specificate astfel de situații, NCC vine în întâmpinarea acestor neajunsuri cu o serie de reglementări care fac posibilă adaptarea contractelor în anumite cazuri. Astfel, adaptarea contractului în NCC poate interveni în cazul în care contractul este lovit de nulitate din cauza unor vicii de consimțământ sau în cazul impreviziunii. Ceea ce face necesară adaptarea contractelor este abaterea de la traseul normal pe care un contract trebuie să-l urmeze și anume, satisfacerea intereselor părților, iar, prin conținutul său, contractul să “asigure existența și realizarea acestor interese, precum și concilierea lor pentru ca, deși opuse, să fie compatibile”¹⁶.

II. Adaptarea contractelor din motive autorizate de lege: viciile de consimțământ și impreviziunea

Redactorii NCC au inserat printre reglementările din materia obligațiilor și anumite norme care la prima vedere pot reprezenta o aparentă încălcare a principiului forței obligatorii. După cum am menționat în secțiunea anterioară, contractul este legea părților. Cu toate acestea, contractul nu trebuie văzut ca un fenomen ce se răsfrânge doar asupra părților, contractul poate produce uneori și efecte asupra terților. Fiind legea părților, contractul nu poate fi denunțat unilateral și nu poate fi modificat în sensul adaptării acestuia decât în situații excepționale, menționate expres în lege.

Dacă în Codul de la 1864 nu era prevăzută expres posibilitatea uneia dintre părți de a obține prin intermediul instanței adaptarea contractului și readucerea în aceeași situație de câștig a fiecărei părți, NCC vine în întâmpinarea acestei probleme cu mai multe texte care permit acest lucru, dintre care vom aminti viciile de consimțământ reglementate în articolele 1206-1224, cât și impreviziunea, reglementată expres în articolul 1271. În ceea ce privește viciile de consimțământ, așa cum vom vedea, legiuitorul a adus o serie de elemente de noutate printre care și posibilitatea adaptării contractelor reglementată expres în articolul 1213. În ceea ce privește impreviziunea, observăm că NCC oferă o reglementare expresă acestei aplicații, care până la data de 1 octombrie 2011 avea doar o bază jurisprudențială și doctrinară.

Conform articolului 1206 din NCC alin.1 – “consimțământul este viciat când este dat din eroare, surprins prin dol sau smuls prin viclenie”; alin.2 – “De asemenea, consimțământul este viciat în caz de leziune”. Trebuie specificat de la început că în NCC leziunea nu se mai aplică doar în cazul minorului, oricine fiind îndreptățit să invoce leziunea în momentul în care “una dintre părți profitând de starea de nevoie, de lipsa de experiență ori de lipsa de cunoștințe a celeilalte părți , stipulează în favoarea sa ori a unei alte persoane o prestație de o valoare considerabil mai mare, la data încheierii contractului, decât valoarea propriei prestații”(art.1221, alin. 1, NCC).

---

¹⁶ Liviu POP, p. 506

Impreviziunea este o instituție nou reglementată în NCC, în articolul 1271. alin. 2 fiind evocate situațiile în care instanța poate interveni într-un contract, în sensul adaptării acestuia sau a încetării contractului: “[...] dacă executarea contractului a devenit excesiv de oneroasă datorită unei schimbări excepționale a împrejurărilor care ar face vădit injustă obligarea debitorului la executarea obligației, instanța poate să dispună:

- a) Adaptarea contractului, pentru a distribui în mod echitabil între părți pierderile și beneficiile ce rezultă din schimbarea împrejurărilor;
- b) încetarea contractului, la momentul și în condițiile pe care le stabilește.”

În NCC, atât adaptarea pentru vicii de consimțământ, cât și pentru impreviziunea reprezintă o aparentă încălcare a principiului forței obligatorii, însă în realitate efectele acestor două instituții nu trebuie privite ca fiind în opoziție cu acest principiu. În fapt, adaptarea contractelor ca urmare a impreviziunii sau a viciilor de consimțământ reprezintă tot un efect al forței obligatorii a contractelor. Voința părților este în permanență determinantă pentru parcurgerea fiecărei faze a contractului, însă “contractul domină întotdeauna viitorul; el este, întotdeauna, mai mult sau mai puțin aleatoriu; iar contractanții se leagă pentru viitor, pentru că ei speculează asupra lui”¹⁷. În definitiv, părțile se obligă pentru viitor, astfel că, este imposibil ca cineva să prevadă toate evenimentele ce pot apărea ulterior încheierii contractului. Acest raționament este util mai ales în înțelegerea impreviziunii așa cum este ea reglementată în NCC. De asemenea, trebuie specificat faptul că ne interesează, în materia adaptării contractelor, doar acele momente în care se produce fie un dezechilibru între câștigurile și pierderile dintre părți, fie din cauza unui viciu de consimțământ interesul uneia dintre părți este afectat.

Expresie intangibilă a voinței părților și garantul continuității și a echilibrului relațiilor comerciale, contractul este considerat în doctrina franceză ca fiind și un mod de gestionare a riscurilor¹⁸. În momentul în care contractul respectiv devine mai oneros sau pierderile sunt mai mari decât s-a anticipat pentru **ambele părți**, este de la sine înțeles că echilibrul contractual nu este afectat, pentru că atât pierderile, cât și câștigurile se reflectă în mod egal asupra părților, acestea urmând să decidă dacă respectivul contract trebuie sau nu dus la îndeplinire. Chiar și în momentul în care câștigurile sau pierderile sunt mai mici sau mai mari pentru una dintre părți, contractul nu necesită adaptare pentru că, în definitiv, așa cum am citat mai sus, părțile speculează, contractul fiind întotdeauna mai mult sau mai puțin aleatoriu și prin urmare fiecare parte își asumă anumite riscuri. Acest raționament este întărit de articolul 1271 alin.1 care dispune: “Părțile sunt ținute să își execute obligațiile, chiar dacă executarea lor a devenit mai oneroasă, fie datorită creșterii costurilor executării propriei obligații, fie datorită scăderii valorii contraprestației”. Acest lucru poate fi reținut ca fiind o **zonă de risc** rezonabilă, în interiorul căreia contractul nu este afectat într-un mod esențial și nu presupune un exces de câștig pentru una dintre părți în detrimentul unei pierderi ce ar cădea asupra celeilalte. Astfel, atât timp cât efectele contractului se află în interiorul acestei zone de risc, adaptarea lui nu este nici recomandabilă și nici utilă, pentru că s-ar putea crea printr-o asemenea adaptare o situație și mai împovăraătoare pentru una sau chiar și pentru ambele părți. Adaptarea este necesară în momentul în care efectele contractului ies din această zonă de risc, producând astfel un dezechilibru inechitabil între câștigurile uneia dintre părți și pierderile celeilalte. Așadar, necesitatea revizuirii contractului apare în momentul în care fie “echilibrul valoric al prestațiilor” este afectat fie din cauza

¹⁷ Malaurie PHILIPPE, Stoffe PHILIPPE, Aynes LAURENT, p. 399

¹⁸ Thierry TITONE, Frédéric COULON, Matthieu DARY: *Circonstances économiques et déséquilibre contractuel*, La Semaine Juridique Entreprise et Affaires n° 23, 9 Juin 2011, p.1

aparitiei unor evenimente ulterioare încheierii contractului¹⁹, fie din cauza unui viciu de consimțământ ce se răsfrânge asupra uneia dintre părți la momentul încheierii contractului.

În ceea ce privește echilibrul contractual, acesta nu trebuie înțeles doar în raport cu obligațiile, drepturile și efectele ce cad în sarcina părților. Prin **echilibru contractual** nu trebuie să înțelegem doar “echilibrul valoric al prestațiilor”, această noțiune având o aplicație mai largă. Impreviziunea a reprezentat în doctrină un răspuns și uneori o soluție pentru dezechilibrul contractual, însă doar cu privire la prestațiile părților contractante, pentru că impreviziunea este în principiu “o chestiune de ordin economic și financiar”, fiind strâns legată de fluctuațiile prețurilor, iar “dacă evenimentul imprevizibil este situat în alt domeniu nu se poate pune problema impreviziunii”²⁰. Astfel, impreviziunea se rezumă doar la echilibrul valoric al prestațiilor.

Cu toate acestea, impreviziunea nu este singurul mecanism de adaptare a contractului, pentru că, în definitiv, contractul are la bază voința părților și în mod subsecvent prestațiile acestora, astfel că, se poate vorbi de adaptare în momentul în care apare un dezechilibru între voința inițială și reală a părților și efectele pe care le produce contractul. Un astfel de dezechilibru este în primul rând cauzat de alterarea voinței de a contracta, fie printr-un viciu de consimțământ, fie printr-un eveniment absolut invincibil care face vădit injustă executarea contractului pentru una dintre părți, moment în care se pune problema impreviziunii. În momentul în care consimțământul părților este “afectat de un viciu care îi alterează luciditatea sau libertatea” contractul încetează să mai fie valabil²¹. Cu toate acestea, NCC oferă o soluție practică deoarece contractul poate fi adaptat și în momentul apariției unei astfel de situații. Spre exemplu în articolul 1213, alin. 1 din NCC, regăsim mecanismul de adaptare a contractului în caz de eroare, astfel: “Dacă o parte este îndreptățită să invoce anulabilitatea contractului pentru eroare, dar cealaltă parte declară că dorește să execute ori execută contractul așa cum acesta fusese înțeles de partea îndreptățită să invoce anulabilitatea, contractul se consideră că a fost încheiat așa cum l-a înțeles această din urmă parte”. Astfel, în momentul în care un contract este afectat de un viciu de consimțământ putem spune că ne aflăm în prezența unui dezechilibru contractual, pentru că, așa cum menționam anterior, echilibrul contractual nu trebuie văzut doar din prisma prestațiilor la care sunt îndatorate părțile ci și în raport cu voința acestora.

Principala sursă de contestare a adaptării contractelor este principiul forței obligatorii, însă adaptare contractelor nu trebuie văzută ca fiind o excepție de la acest principiu ci mai degrabă o tehnică de modulare a contractului care servește forța sa obligatorie²². Este de observat faptul că în NCC adaptarea contractelor este menționată expres doar în cazul erorii, în art. 1213, însă fără a oferi o definiție. Chiar dacă art. 1213 expune o situație aparte pentru adaptarea contractelor aceasta nu trebuie înțeleasă doar cu privire la instituția de drept pe care acest articol o reglementează. Astfel, vom defini **adaptarea contractelor** ca fiind acel mecanism juridic prin intermediul căruia contractul poate fi modificat în tot sau în parte prin acordul mutual al părților sau, în caz de neînțelegere, prin intermediul instanței de judecată, în momentul apariției unui dezechilibru valoric major între prestații sau între voința părților și efectele contractului, în condițiile și situațiile expres prevăzute de lege și cu respectarea principiilor generale din materia contractelor.

¹⁹ Gheorghe BELEIU, *op.cit.* p.198

²⁰ Boris STARK, Henri ROLAND, Laurent BOYER: *Obligations vol. II Contrat*, cinquième édition, Ed. Litec, Paris, 1995 p. 504

²¹ Liviu POP, *op.cit.* p.229

²² Mustapha MEKKI: *Hardship et révision des contrats 1. Quelle méthode au service d'une harmonisation entre les droits ?*, La Semaine Juridique Edition Générale n° 49, 6 Décembre 2010

Pornind de la definiția de mai sus vom analiza comparativ, în cele ce urmează, viciile de consimțământ și impreviziunea din perspectiva adaptării contractelor, scoțând în evidență elementele de asemănare cât și de diferențiere dintre cele două mecanisme.

Așa cum am menționat anterior, în NCC adaptarea contractelor este prevăzută expres doar în articolul 1213. În acest articol este prevăzută adaptarea cu privire la **eroare**. Cu toate acestea, în mod legitim, trebuie să ne punem întrebarea dacă: Adaptarea contractelor este posibilă și în cazul celorlalte vicii de consimțământ: dol, violență și leziune? Deși nu au consacrat, la fel ca la eroare, un articol expres în care să fie menționată adaptarea contractului, regăsim articole care exprimă în mod indirect necesitatea adaptării contractelor și în cazul celorlalte vicii de consimțământ. Astfel, pentru **dol și violență** regăsim în articolul 1257 din NCC un mecanism care permite adaptarea contractelor astfel: “În caz de violență sau dol, cel al cărui consimțământ este viciat are dreptul de a pretinde, în afară de anulare, și daune-interese sau, dacă preferă menținerea contractului, de a solicita numai reducerea prestației sale cu valoarea daunelor interese la care ar fi îndreptățit”. Pentru **leziune**, articolul 1222 alin.3 dispune: “În toate cazurile, instanța poate să mențină contractul dacă cealaltă parte oferă, în mod echitabil, o reducere a propriei creanțe sau, după caz, o majorare a propriei obligații. Dispozițiile art.1213 privitoare la adaptarea contractului se aplică în mod corespunzător.” Observăm astfel, că în mod indirect, pentru dol, violență și leziune este posibilă adaptarea contractelor pentru că în definitiv adaptarea contractului presupune și **reducerea prestațiilor** în conformitate cu **voința inițială** a celui asupra căruia se răsfrânge viciul de consimțământ. Este de remarcat faptul că spre deosebire de vechea reglementare, NCC include în categoria viciilor de consimțământ și leziunea, care devine astfel o cauză veritabilă de desființare a contractului.²³

În ceea ce privește impreviziunea observăm că articolul 1271 propune două soluții: instanța poate dispune fie adaptarea contractului, fie încetarea acestuia, în cazul în care executarea sa “a devenit excesiv de oneroasă datorită unei schimbări excepționale a împrejurărilor care ar face vădit injustă obligarea debitorului la executarea obligației”(alin.1), însă cu necesitatea îndeplinirii cumulative a patru condiții prealabile. Astfel alin. 3 al articolului 1271 expune condițiile necesare aplicării impreviziunii și anume:

- a) schimbarea împrejurărilor a intervenit după încheierea contractului;
- b) schimbarea împrejurărilor, precum și întinderea acesteia nu au fost și nici nu puteau fi avute în vedere de către debitor, în mod rezonabil, în momentul încheierii contractului;
- c) debitorul nu și-a asumat riscul schimbării împrejurărilor și nici nu putea fi în mod rezonabil considerat că și-ar fi asumat acest risc;
- d) debitorul a încercat, într-un termen rezonabil și cu bună-credință, negocierea adaptării rezonabile și echitabile a contractului.

În cazul în care una dintre aceste condiții nu este îndeplinită, părțile vor fi obligate să-și execute obligațiile în conformitate cu litera contractului. De asemenea trebuie menționat faptul că nu se pune problema impreviziunii în cazul în care adaptarea contractului este prevăzută printr-o clauză expresă în momentul în care apare un eveniment care poate dezechilibra contractul. Din dreptul contractual anglo-saxon, pentru a preîntâmpina un astfel de dezechilibru contractual, a fost preluată clauza de *hardship*, care reprezintă acea clauză contractuală “care prevede revizuirea contractului atunci când a intervenit o răsturnare de circumstanțe care a modificat mult echilibrul inițial al

²³ Până la intrarea în vigoare a NCC leziunea era considerată “o cauză specială de desființare a contractului în legătură directă cu cerința echilibrului valoric al obiectului contractului”, a se vedea L. POP, *op.cit.* p.230

obligațiilor părților”²⁴. Asemenea clauze sunt de fapt, “expresia principiului autonomiei de voințe ce guvernează materia actelor civile și nu trebuie confundate nici cu clauzele penale prin care se stabilește numai cuantumul despăgubirilor în caz de neexecutare a obligațiilor asumate”²⁵.

Necesitatea adaptării contractelor, atât pentru vicii de consimțământ, cât și pentru impreviziune, apare în situația în care efectele contractului produc un dezechilibru al prestațiilor. În acest caz, situația normală de tipul *win-win*, evident în limitele zonei de risc, se transformă într-o situație de tipul *win-lose*, ce face vădit injustă executarea contractului de către una dintre părți. Cu toate acestea, pentru a se reveni din situația actuală de *win-lose* la situația inițială de *win-win*, părțile trebuie să respecte atât principiul buneii – credințe, cât și principiul echității.²⁶ Așadar, atât în cazul impreviziunii, cât și în cazul viciilor de consimțământ, elementul principal de asemănare este faptul că ambele mecanisme oferă posibilitatea de a se reveni la voința inițială a părților, însă doar în cazul în care există un motiv bine justificat.

Observăm că în cazul impreviziunii adaptarea contractului se face în condițiile în care contractul este valabil încheiat, pe când în cazul viciilor de consimțământ, contractul este afectat de o cauză de nulitate. Cu toate acestea, în ambele situații se naște în favoarea părților un drept potestativ. În ceea ce privește impreviziunea, dreptul potestativ se manifestă în sarcina debitorului fie prin a recurge la instanța de judecată pentru a reechilibra prestațiile contractului conform articolului 1271 din NCC, fie prin a executa contractul așa cum a fost el încheiat, indiferent dacă, la un moment dat, acesta s-ar afla într-o situație mai împovărătoare. Dacă în cazul impreviziunii dreptul potestativ se află la îndemâna debitorului a cărui situație s-a agravat, în cazul viciilor de consimțământ acest drept se poate afla la îndemâna ambelor părți. Astfel, în cazul erorii, conform art. 1213 alin.(1), partea îndreptățită să invoce anularea contractului poate fie să recurgă la o acțiune în anulare, fie să accepte intenția celeilalte părți de a executa contractul întocmai cum l-a înțeles prima parte, cu condiția ca respectivul contract să nu fi fost executat încă așa cum a fost încheiat inițial. De asemenea, partea căreia îi revine sarcina de a executa contractul poate fie să execute contractul așa cum cealaltă parte l-a înțeles, fie să îl execute așa cum acesta a fost încheiat, moment în care contractul devine anulabil. În cazul dolului și al violenței se aplică dispozițiile articolului 1257 din NCC, astfel că, de data aceasta, dreptul potestativ se află numai în favoarea celui al cărui consimțământ a fost viciat. Acesta poate pretinde fie anularea contractului respectiv, cât și daune-interese, fie menținerea contractului și solicitarea “reducerii prestației sale cu valoarea daunelor-interese la care ar fi îndreptățit”. În fine, în cazul leziunii opțiunea aparține celui al cărui drept este lezat, fiind aplicabile dispozițiile articolului 1222, alin.(1) și (3). Partea îndreptățită are dreptul fie să ceară în instanță anularea contractului, fie să ceară menținerea contractului, însă cu “reducerea obligațiilor sale cu valoarea daunelor-interese”, iar în alin.(3) menționându-se faptul că dacă cealaltă parte “oferă, în mod echitabil, o reducere a propriei creanțe sau după caz o majorare a propriei obligații”, instanța poate să mențină respectivul contract.

Astfel, observăm că în cazul impreviziunii adaptarea contractului presupune readucerea contractului în situația în care executarea acestuia să fie echitabilă pentru ambele părți în raport cu obligațiile de care sunt ținute, având un efect pur economic, pe când în cazul viciilor de consimțământ adaptarea nu reprezintă doar o reechilibrare valorică contractului, ci și un mod de validare a acestuia. Astfel, în cazul viciilor de consimțământ contractul nu mai poate fi anulat dacă acesta a fost executat în condițiile și în modul pe care partea viciată l-a înțeles, chiar dacă aceasta s-ar răzgandi ulterior. Dacă

²⁴ Jacques GHESTIN, Christophe JAMIN, Marc BILLIAU: *Traite de droit civil. Les effets du contrat*, LGDJ, 3e édition., Paris, 2001, p.382

²⁵ Gheorghe BELEIU, *op.cit.* p. 198

²⁶ Gheorghe PIPEREA: *Drept comercial, vol. II*, Ed. C. H. Beck, București, 2009, *op.cit.* p.38

pentru impreviziune adaptarea se face doar în interiorul punctelor de plecare și sosire²⁷ a contractului și doar în urma abaterii de la traseul normal al executării acestuia, din cauza unor evenimente imprevizibile, în cazul viciilor de consimțământ contractul este adaptat chiar din punctul de plecare al acestuia. Așadar, până în momentul executării de către una dintre părți, contractul se află într-o stare de incertitudine cu privire la siguranța executării sale, părțile având posibilitatea de a alege între a desființa contractul sau a-l executa așa cum a fost acesta înțeles de partea a cărui consimțământ a fost viciat.

Un punct de asemănare între viciile de consimțământ și impreviziune se regăsește și în faptul că în ambele situații se poate recurge la instanța de judecată, ba mai mult, în cazul impreviziunii și a unor vicii de consimțământ, adaptarea contractului nu se poate realiza decât prin intermediul instanței de judecată. În schimb, în cazul erorii, adaptarea se poate realiza prin simpla manifestare de voință a unei părți de a executa contractul așa cum partea a cărui consimțământ a fost viciat a înțeles contractul. Este de remarcat faptul că adaptarea pentru impreviziune este aplicabilă în cazul contractelor ce se desfășoară în timp, fiind vorba despre contracte cu executare succesivă pe perioade mari de timp, pentru că se pleacă de la prezumția că părțile nu au capacitatea de a previziona toate evenimentele viitoare ce pot afecta contractul. În cazul viciilor de consimțământ adaptarea poate fi aplicată chiar și în cazul unor contracte cu executare dintr-o dată, pentru că, așa cum am menționat anterior, adaptarea se face chiar în punctul de plecare al contractului, părțile având dreptul să aleagă dacă își vor executa obligațiile în raport cu voința lor reală sau nu. Așadar, în cazul impreviziunii necesitatea adaptării este posibilă pentru evenimente imprevizibile ce țin de viitor, pe când în cazul viciilor de consimțământ necesitatea adaptării se naște chiar din momentul încheierii contractului.

Ce este de remarcat este faptul că impreviziunea pornește de la premiza că “executarea obligațiilor părților a devenit **excesiv de oneroasă**[s.n.], datorită unei schimbări excepționale a împrejurărilor care ar face vădit injustă obligarea debitorului la executarea obligației” (art. 1271, alin. (2)). Cu toate acestea, legiuitorul nu a definit semnificația cuvântului excesiv, astfel că în cazul unui litigiu, judecătorul va hotărî dacă respectivul contract trebuie adaptat sau nu. Spre deosebire de impreviziune, în cazul leziunii este specificat expres în articolul 1222, alin. (2) faptul că acțiunea va fi admisibilă “numai dacă leziunea depășește jumătate din valoarea pe care o avea, la momentul încheierii contractului, prestația promisă sau executată de partea lezată”. Astfel, observăm că în cazul impreviziunii judecătorul are un rol foarte important în calificarea contractului ca fiind excesiv de oneros.

III. Concluzii:

Adaptarea contractului pentru impreviziune, cât și pentru viciile de consimțământ reprezintă mecanismul cel mai util pentru înfăptuirea justiției contractuale (contractual justice) așa cum este denumită în dreptul comunitar. Necesitatea adaptării contractelor are ca fundament voința părților astfel că, ori de câte ori contractul se abate de la traseul normal pe care trebuie să îl urmeze pentru a înfăptui interesele părților, acesta trebuie adaptat. Așa cum aminteam mai sus, contractul angajează părțile pentru viitor însă nimeni nu poate previziona toate evenimentele ce ar putea apărea după încheierea contractului. De asemenea, uneori, părțile fiind dependente de încheierea unui contract, pot avea o falsă reprezentare asupra elementelor esențiale ale acestuia. Așa cum am văzut, ori de câte ori părțile cad de comun acord pentru a modifica un contract, acesta poate fi modificat fără intervenția instanței de judecată, însă problema se pune în momentul în care părțile nu cad de acord asupra adaptării contractului. NCC vine în întâmpinarea acestor situații prin reglementarea expresă a modului în care contractul poate fi adaptat în cazul în care părțile nu sunt de acord cu renegocierea acestuia. Fiind

²⁷ Jacques GHESTIN, Christophe JAMIN, Marc BILLIAU, *op.cit.* p.183 și urm.

menționată expres în articolul 1213, adaptarea nu trebuie aplicată doar cu privire la eroare, aceasta fiind posibilă și pentru celelalte vicii de consimțământ, cât și pentru impreviziune, însă cu respectarea tuturor condițiilor și doar în situațiile expres prevăzute de lege.

Bibliografie

Izvoare primare:

- Codul Civil de la 1864
- Noul Cod Civil

Tratate și Monografii:

- Boris STARK, Henri ROLAND, Laurent BOYER: *Obligations vol. II Contrat*, cinquième édition, Ed. Litec, Paris, 1995
- Constantin STĂTESCU, Corneliu BÎRSAN: *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Ed. All, București, 1996
- Francois TERRE, Philippe SIMLER, Yves LEQUETTE: *Droit Civil: Les obligations*, 10e édition, Ed. Dalloz-Sirey, Paris, 2009
- Jacques GHESTIN, Christophe JAMIN, Marc BILLIAU: *Traite de droit civil. Les effets du contrat*, LGDJ, 3e édition., Paris, 2001
- Gheorghe BELEIU: *Drept civil român, Introducere în dreptul civil, Subiectele dreptului civil*, ediția a XI-a revăzută și adăugită de Marian NICOLAE și Petrică TRUȘCĂ, Ed. Universul Juridic, București, 2007
- Gheorghe PIPEREA: *Drept comercial, vol. II*, Ed. C. H. Beck, București, 2009
- Malaurie PHILIPPE, Stoffe PHILIPPE, Aynes LAURENT: *Drept Civil: Obligațiile*, Ed. Wolters Kluwer, București 2010
- Liviu POP: *Tratat de drept civil. Obligațiile. Vol.II. Contractul*, Ed. Universul Juridic, București, 2009

Articole de specialitate:

- Cristina ZAMȘA: *Impreviziunea în lumina legii de aplicare a Noului Cod Civil. reflectarea noii concepții asupra contractului*, Revista Română de Drept al Afacerilor nr. 5/2011
- Mustapha MEKKI: *Hardship et révision des contrats 1. Quelle méthode au service d'une harmonisation entre les droits ?*, La Semaine Juridique Edition Générale n° 49, 6 Décembre 2010
- Thierry TITONE, Frédéric COULON, Matthieu DARY: *Circonstances économiques et déséquilibre contractuel*, La Semaine Juridique Entreprise et Affaires n° 23, 9 Juin 2011